

5. Мішина Ж. В. Медіація як альтернативна форма вирішення спорів. *Альманах права*. 2012. Вип. 3. С. 234–238.
6. Середа О. Г. Медіація (посередництво) як альтернативний спосіб вирішення трудового спору. *Право та інновації*. 2017. № 2. С. 38–45. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apir_2017_2_7.
7. Філоненко С. Українсько-німецька перспектива медіації: допомогти знайти шлях до примирення. *Віче*. 2010. № 23. С. 14–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_23_9.

А. В. Матвєєва,

к.ю.н., с.н.с., провідний науковий співробітник НДІ правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України

ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ДІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

В умовах сьогодення здійснення господарської діяльності, поява нових видів бізнесу є рушійною силою розвитку та розквіту національної економічної системи нашої держави. При цьому головну роль відіграє режим, в умовах якого буде здійснюватися ця діяльність. і від вектору направленості цього режиму залежить, чи буде розвиватись той чи інший напрямок господарської діяльності чи ні. Безсумнівно, підприємці мають (і повинні мати) змогу обирати найбільш підходящий для себе режим провадження господарської діяльності. З боку держави інтерес у встановленні певних режимів ведення господарської діяльності полягає у досягненні оптимального балансу інтересів держави та бізнесу.

Варто зауважити, що як законодавством України, так і правовими нормами більшості зарубіжних країн передбачено встановлення різноманітних пільг і заборон, що встановлюються або для виду господарської діяльності, або щодо певного кола суб'єктів господарювання, або спеціальні умови провадження господарської діяльності на певній території. До видів спеціальних правових режимів

господарювання відповідно до Господарського кодексу України відносяться: СПР господарювання у спеціальних (вільних) економічних зонах; концесії; виключна (морська) економічна зона України; на державному кордоні України; в санітарно-захисних та інших охоронних зонах, територіях та об'єктах, що особливо охороняються; спеціальний режим господарювання в окремих галузях народного господарства; території пріоритетного розвитку; спеціальний режим господарювання в умовах надзвичайного стану, надзвичайної екологічної ситуації; спеціальний режим господарювання в умовах воєнного стану.

Виходячи з такої класифікації, можна зробити висновок, що законодавець розрізняє: спеціальний правовий режим господарювання (як загальне поняття) та спеціальний правовий режим господарювання в окремих галузях народного господарства (як родове поняття). Причому до останнього закон відносить спеціальний режим господарювання у Збройних Силах України.

У роботах деяких науковців прямо вказується на особливості здійснення господарської діяльності, наприклад, Збройними Силами України та на державному кордоні. Певні особливості (обмеження та стимулювання) здійснення господарської діяльності на державному кордоні та Збройними Силами України зумовлені, на нашу думку, наявністю публічного інтересу. Тому включення останньої до видів спеціальних режимів господарювання є доцільним. Отже, можна виділити два види спеціальних режимів господарювання: спеціальний правовий режим господарювання загального типу та галузевий спеціальний правовий режим.

Спеціальний правовий режим загального типу визначає «правила гри» для видів господарської діяльності, передбачених Розділом 8 ГК України. Галузевий спеціальний правовий режим господарювання стосується лише окремих галузей економіки, прямо визначених законом як таких, що потребують стабілізації та прискореного розвитку.

На підставі наведених визначень та аналізу законодавства у галузі СПР можна дійти висновку, що спеціальному правовому режиму притаманна низка ознак: 1) відрізняється від загального режиму

господарювання або пільговою, або обмежувальною направленістю правового регулювання; 2) встановлюється на певній території або у певній галузі економіки; 3) встановлюється або відносно до певного кола суб'єктів або до сфери їх діяльності.

Як указує Зельдіна О. Р., особливостями спеціального правового режиму є: поєднання норм права, що встановлюють специфіку правового регулювання для досягнення певних цілей; використання специфічних правових засобів; відособленість юридичних норм, які комплексно регулюють організацію та здійснення господарської діяльності. Таран Л. В. підкреслює, що однією із суттєвих ознак спеціального правового режиму є те, що він надається спеціальному суб'єкту. При цьому, як нами вказувалось, залежно від мети запровадження СПР можна виокремити обмежувальні, заохочувальні та обмежувально-заохочувальні СПР.

Як справедливо зауважують окремі науковці, до обмежувальних СПР відносяться такі режими: державного кордону, надзвичайного і воєнного станів, виключної (морської) економічної зони, господарське забезпечення Збройних сил України. До заохочувально-обмежувального – концесія, санітарно-захисні й інші особливо охоронні території. А до заохочувального СПР належать спеціальні економічні зони, території пріоритетного розвитку, єврорегіони, зони вільної торгівлі і господарська діяльність в окремих галузях народного господарства. Однак, незважаючи на той факт, що концесія є різновидом спеціального правового режиму господарювання відповідно до ГК України, проте ми не погоджуємось з таким її розумінням з наступних підстав.

По-перше, усі види спеціальних режимів господарювання, окрім концесії, відповідно до їх регламентації законодавцем можна умовно поділити на два типи: 1) галузеві спеціальні режими господарювання (ті, які встановлюються у певних галузях народного господарства) та 2) територіальні спеціальні правові режими господарювання, які встановлюються на певній території. При цьому, на наш погляд, концесію не можна віднести ні до територіальних, ні до галузевих СПР.

Відповідно до Закону України «Про концесії» договір концесії – це договір, відповідно до якого уповноважений орган виконавчої

влади чи орган місцевого самоврядування (концесіодавець) надає на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності (концесіонеру) право створити (побудувати) об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та (або) здійснювати його управління (експлуатацію) відповідно до закону з метою задоволення громадських потреб. Слід наголосити, що законодавство України передбачає можливість укладання подібних договорів без надання їм статусу спеціального правового режиму. Так, до таких договорів можна віднести: договір контракції сільгосппродукції, договір оренди державного та комунального майна, договір перевезення пасажирів тощо. Усі ці договори (і договір концесії) укладаються з метою задоволення громадських потреб, одним із суб'єктів виступає уповноважений орган державної влади чи місцевого самоврядування, договори укладаються на платній, строковій основі.

Таким чином, концесійний договір – це лише договір, особливість якого полягає як у суб'єктному, так в об'єктному складі, а також у самому предметі договору. Звичайно, існує особливий порядок правового регулювання передачі у концесію об'єктів, передбачених законодавством України, так само як і діє особливий порядок регулювання передачі правових титулів на об'єкти права державної та комунальної власності, наприклад, за договором оренди, в процесі приватизації, закупівлі товарів, робіт та послуг за кошти державного бюджету. Однак слід наголосити, що лише на підставі специфічності цього виду договірних відносин не можна вважати концесійні правовідносини спеціальним правовим режимом господарювання. Тому ми пропонуємо внести такі зміни до ГКУ: виключити Главу 40 «Концесії» з Розділу 8 «Спеціальні режими господарювання» та включити до Розділу 6 «Особливості правового регулювання в окремих галузях господарювання».

Серйозним недоліком правового регулювання спеціальних правових режимів господарювання, на нашу думку, є неможливість моделювання нових видів СПР господарювання, не передбачених господарським законодавством. Аналіз зокрема ГК України дає всі підстави зробити висновок, що перелік СПР господарювання є закритим. До того ж ч. 1 ст. 418 ГК України закріплено гарантії учасників

СПР господарювання, які полягають у тому, що запровадження спеціальних режимів господарювання, не передбачених цим Кодексом, якими встановлюється обмеження прав суб'єктів господарювання, не допускається.

Детальний аналіз поняття «спеціальний правовий режим господарювання», а також підстав його класифікації дозволяє зробити висновки, що до ознак спеціального правового режиму слід віднести наступні: спеціальна мета створення СПР; використання специфічних правових засобів; виокремлення у певний блок юридичних норм, які комплексно регулюють організацію та здійснення господарської діяльності у межах цього спеціального режиму; коло осіб, на яких розповсюджується цей спеціальний правовий режим.

При цьому сьогодні, в умовах повсякчасних змін та переформатування відносин у сфері господарювання, виникнення нових видів господарської діяльності спеціальний правовий режим господарювання необхідно розглядати як один із основних напрямків національної економічної політики в контексті удосконалення провадження господарської діяльності в Україні, спрощення ведення бізнесу в державі (у тому числі і його започаткування). Саме тому на законодавчому рівні повинна бути передбачена можливість моделювання різних видів СПР господарювання за допомогою системи засобів державного регулювання господарської діяльності, а також встановлення критеріїв розмежування правових режимів здійснення господарської діяльності в Україні.